

ВІДГУК
офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента
Сідун Мар'яни Михайлівни
на дисертацію Умінської Анни Павлівни
«ФОРМУВАННЯ РЕФЛЕКСИВНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПРОЦЕСІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ»

Актуальність та доцільність проблеми дослідження, обраної А.П. Умінською не викликає сумнівів з багатьох міркувань, адже, передусім, визначається загальнодержавною потребою у формуванні високоосвічених, компетентних, творчих фахівців, здатних до роботи в новому інформаційному полікультурному просторі. Зазначене вимагає від учителя нового покоління володіння інноваційними методами викладання іноземної мови, постійного самовдосконалення особистості.

Виконання таких завдань у контексті сучасної освіти є можливим лише за відповідної організації й модернізації змісту професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, формування потреби в постійному поповненні знань, удосконаленні наявних умінь та навичок, що передбачає запровадження рефлексивного компонента до складу професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови.

З огляду на це, формування рефлексивної культури стає невід'ємною складовою професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, оскільки забезпечує розвиток навичок його самостійної діяльності: проектування цілей професійного розвитку та їх реалізацію, подолання стереотипів професійно-педагогічної діяльності та застосування інновацій, усвідомлення принципів рефлексивної практики тощо.

Рефлексивна культура, як пізнання і аналіз педагогом власного досвіду та діяльності, є системоутворюючим компонентом його професійної підготовки. Як важливий аспект рефлексивної діяльності, рефлексивна

культура спрямована на подолання стереотипів власної професійно-педагогічної діяльності, вивільнення від непродуктивного досвіду діяльності, розвиток навичок адекватної оцінки та аналізу недоліків власної діяльності з метою підвищення її ефективності. Без володіння майбутнім учителем певним рівнем рефлексивної культури не можна стверджувати, що отримана освіта буде якісною, а педагогічна діяльність успішною, тому дисертаційне дослідження спрямовано на пошук шляхів формування рефлексивної культури майбутнього вчителя іноземної мови в процесі професійної підготовки. З огляду на зазначене, дисертація Умінської Анни Павлівни є, безумовно, актуальною.

Вагомість дослідження підкреслюється й тим, що воно виконане в межах науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка і є складовою комплексної теми “Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах європейської інтеграції” (Державний реєстраційний номер 0110U002110).

Структура роботи є логічною й адекватно відображає траєкторію руху теоретико-експериментального дослідження. Основний зміст дисертаційної роботи свідчить про здатність здобувача до системного охоплення різних аспектів досліджуваних явищ і процесів, критичність професійного мислення. Зокрема, слід відзначити науковий стиль, що вирізняє роботу, високу наукову культуру дисертантки.

Інтерес викликає аналіз стану досліджуваної проблеми з позиції різних наук: філософії, психології, педагогіки та лінгвістики, що додає науковості рецензованій роботі. Залучення широкої вітчизняної та зарубіжної теоретичної бази з питань формування рефлексивної культури майбутнього вчителя іноземної мови, дозволило А.П. Умінській ґрунтовно висвітлити теоретичні засади дослідження, сформулювати його вихідні положення.

Позитивними аспектами дисертаційної роботи є чітка концепція дослідження, грамотно визначений науковий апарат дослідження, логіка побудови та викладу матеріалу. До тлумачення основних понять

дослідження “рефлексія”, “рефлексивна культура” майбутнього вчителя іноземної мови застосовано науково обґрунтований та чітко представлений у роботі метод контент-аналізу. На основі аналізу вітчизняних і зарубіжних психолого-педагогічних досліджень, автор розкриває поняття “вчитель, здатний до рефлексії”, “формування рефлексивної культури майбутнього вчителя іноземної мови”, виокремлює фактори, що сприяють формуванню рефлексивної культури майбутнього вчителя іноземної мови. Логічним та обґрунтованим є окреслення структурних компонентів рефлексивної культури майбутнього вчителя іноземної мови, характеристика їх змістової сутності, а також співвіднесення компонентів з рефлексивними механізмами їх функціонування.

До безперечних переваг дослідження слід віднести виявлення рівня актуальності досліджуваної проблеми шляхом діагностування працюючих учителів іноземної мови з різним досвідом роботи, що дало підстави для створення портрету вчителя іноземної мови, здатного до рефлексії, який відображає процес становлення такого вчителя та результат цього процесу.

Дисертанткою розроблено грамотну структурно-функціональну модель, що відтворює специфіку і внутрішню організацію процесу формування рефлексивної культури майбутнього вчителя іноземної мови.

Заслуговує на увагу схематичне подання проаналізованого в параграфі матеріалу у вигляді таблиць та рисунків.

Експериментальна частина також логічно структурована та містить необхідні ілюстративні елементи: таблиці, графіки, статистичне підтвердження результативності експерименту. Формувальний етап експерименту характеризується логікою побудови та повнотою викладення змісту (зокрема, відтворено поетапність формування рефлексивної культури майбутніх учителів іноземної мови (рефлексивної обізнаності, рефлексивної грамотності, рефлексивної освіченості), чітко описано застосовувані технології: автономного формування рефлексивної культури, змішаного навчання (ротаційна модель), смарт-технології (BYOD, хакатон педагогічних

ідей), вміщено навчально-тематичні плани спецкурсів. Цікавим виявилось представлення різних групових режимів роботи (групи, що чергуються, перехресні групи, змінні групи, експертні групи), у яких усі студенти самостійно керували процесом навчання, виконуючи задачі власного самовдосконалення.

Характеризуючи наукову новизну виконаного дослідження, слід зазначити, що дослідницею уперше охарактеризовано специфіку формування рефлексивної культури в системі професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови у ВНЗ, виявлено рефлексивні механізми функціонування її структурних компонентів; теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель, розроблено технології формування рефлексивної культури майбутнього вчителя іноземної мови в процесі професійної підготовки. Особливу цінність представляє структурована таксономія рефлексії, розроблена на основі таксономії Блума, що дає можливість майбутньому вчителю іноземної мови прослідкувати поетапне формування його рефлексивних умінь.

Практичне значення дослідження вбачаємо передусім в упровадженні спеціального курсу “Формування рефлексивної культури майбутнього вчителя іноземної мови”, підготовці навчально-методичного посібника “Інноваційні технології формування рефлексивної культури майбутнього вчителя іноземної мови”, спрямованого на вдосконалення досліджуваного процесу відповідно до сучасних вимог.

Матеріали, подані в додатках, в цілому сприяють повноті сприймання основного тексту. Список використаних джерел, а також посилання на них у тексті дисертації здійснено з дотриманням вимог. Результати дослідження належним чином апробовані та впроваджені в освітянську практику. Зокрема, основні положення і результати дисертаційної роботи доповідались і обговорювались на 8 міжнародних і 7 всеукраїнських конференціях. Впровадженням охоплено декілька регіонів України, про що свідчать 4 довідки з вищих педагогічних закладів освіти.

Аналіз публікацій А.П. Умінської засвідчив їхню відповідність (кількісну і якісну) вимогам до оприлюднення результатів кандидатського дослідження. Зокрема, серед загальної кількості (13 авторських публікацій, з них 12 одноосібних) 6 статей – у провідних наукових фахових виданнях України, 2 зарубіжні публікації, 4 – у збірниках матеріалів наукових конференцій, 1 – навчально-методичний посібник у співавторстві.

Автореферат дисертації адекватно відображає зміст і результати виконаної дослідницької роботи. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Дисертантка справедливо зазначає, що здійснене нею дослідження не претендує на вичерпне вирішення всіх питань, пов'язаних із формуванням рефлексивної культури майбутнього вчителя іноземної мови і вважає доцільним подальше вивчення ефективних шляхів розвитку та вдосконалення рівня рефлексивної культури майбутніх та практикуючих учителів іноземної мови. Вважаємо, що зазначені напрями науково-дослідної роботи можуть слугувати орієнтиром для подальших наукових пошуків А.П. Умінської.

Зважаючи на зазначене вище, є підстави вважати дисертаційне дослідження Умінської Анни Павлівни завершеним теоретико-експериментальним дослідженням, що містить нові наукові положення, має вагомим теоретичне та практичне значення.

Результати проведеного дослідження дають підстави вважати, що визначені завдання реалізовано, мета досягнута, сукупність отриманих наукових положень має вагомим значення для теорії і методики професійної освіти. Однак проведене дослідження не позбавлене недоліків. Тому вважаємо за необхідне надати зауваження, які виникли в процесі опрацювання матеріалу дисертаційної роботи Умінської Анни Павлівни:

1. У роботі автор подає педагогічні умови формування рефлексивної культури майбутнього вчителя іноземної мови. Проте, робота значно виграла

б, якщо б дисертантка додала опис їх реалізації під час проведення формувального етапу експерименту.

2. Робота містить цікаві технології формування рефлексивної культури: автономного формування рефлексивної культури, змішаного навчання (ротаційна модель), смарт-технології (BYOD, хакатон педагогічних ідей). Проте, на нашу думку, робота б набула більшої вагомості, якщо б усі, зазначені в роботі технології, були подані в додатках.

3. Робота не позбавлена окремих термінологічних, змістових неточностей. Наприклад: “вивчення” і “дослідження” мають різну конотацію.

Однак висловлені зауваження не впливають на загальний позитивний висновок щодо рецензованої роботи. Дисертація на тему “Формування рефлексивної культури майбутнього вчителя іноземної мови в процесі професійної підготовки” повністю відповідає вимогам до кандидатських дисертацій, а її автор Умінська Анна Павлівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

кандидат педагогічних наук, доцент

Мукачівського державного університету

М.М. Сідун